Ιδεολογικές και οργανωτικές εκφάνσεις της κυπριακής ακροδεξιάς (Ηλεκτρονικό Άρθρο)

Ιστορικό σημείωμα

Αυτό το ηλεκτρονικό άρθρο δημοσιεύτηκε τον Μάη του 2014 στην ηλεκτρονική σελίδα της Αγκάρρας.

Περιεχόμενο

6 Μάη, 2014

Ιδεολογικές και οργανωτικές εκφάνσεις της κυπριακής ακροδεξιάς

Γιώργος Χαραλάμπους

Προκλήσεις και δυναμικές στην αντιμετώπισή της1

Οι ιδεολογικές και οργανωτικές εκφάνσεις της Άκρας Δεξιάς συνθέτουν και συνυπάρχουν στο κομματικό φαινόμενο αυτού του πολιτικού χώρου που στεγάζει, αναπαράγει ή/και δημιουργεί τα συχνά πλέον ξεσπάσματα ρατσιστικής βίας, φασιστικών συμβόλων, ούλτρα εθνικιστικών προταγμάτων και αντιμεταναστευτικής και αντιμειονοτικής νοοτροπίας. Μέσα σε αυτό το σύνθετο πλαίσιο, οι προκλήσεις και οι δυναμικές στην αντιμετώπιση του φαινομένου της Άκρας Δεξιάς καθιστούν απαραίτητο ένα διαπιστωτικό στάδιο, στη βάση του οποίου μια ιστορική-συγκριτική οπτική μπορεί να συνεισφέρει στην κατανόηση τόσο της ιδιοσυγκρασίας της κυπριακής Ακροδεξιάς όσο και των κοινών χαρακτηριστικών της με την υπόλοιπη Ευρώπη, όπου και το ίδιο το φαινόμενο και οι στρατηγικές αντιμετώπισής του βρίσκονται σε πιο προχωρημένο στάδιο.

Η δυναμική που έχει αποκτήσει σήμερα το Εθνικό Λαϊκό Μέτωπο (Ε.ΛΑ.Μ.) στην Κύπρο είναι μεν μηδαμινή σε σχέση με αυτή που χαρακτηρίζει πλείστα αντίστοιχα κόμματα στην υπόλοιπη Ευρώπη, αλλά εμπερικλείει κινδύνους που άρχισαν να διαφαίνονται εδώ και καιρό. Πρώτον, και σε αυτό το σημείο θα ήθελα να σταθώ για λίγο: η δημόσια ρητορεία, οι θέσεις των υπόλοιπων κομμάτων και η κυβερνητική πολιτική για το θέμα της μετανάστευσης, στην οποία η εναντίωση είναι το βασικό φυσιογνωμικό γνώρισμα της Άκρας Δεξιάς. Πολλές φορές, πολιτικοί δρώντες επενδύουν σε ένα ήδη ξενοφοβικό κλίμα, ενισχύοντάς το άμεσα ή έμμεσα, όχι μόνο με στόχο τη μεγιστοποίηση ψήφων, αλλά και για λόγους διεύρυνσης του κοινωνικού τους κεφαλαίου στο ενδιάμεσο των εκλογικών αναμετρήσεων. Άλλες φορές δημιουργούν κοινή γνώμη για το θέμα της μετανάστευσης. Ενδεικτικά, το 2011, όταν έγινε σάλος για τα επιδόματα των μεταναστών, το ζήτημα δεν ήταν από τα πιο σημαντικά με βάση τα Ευρωβαρόμετρα της περιόδου. Σήμερα που το Ε.ΛΑ.Μ. είναι πιο δυνατό από πριν, το ζήτημα της μετανάστευσης καθαυτό είναι λιγότερο σημαντικό από πριν σύμφωνα με τις σχετικές έρευνες κοινής γνώμης.2

Τα ακόλουθα λόγια βουλευτή του ΔΗ.ΚΟ. σε εκδήλωση του Κινήματος Εθνικής Αντίστασης (Κ.Ε.Α.), ήδη το 2010, είναι ενδεικτικά του αντίκτυπου που μπορεί να έχουν ακροδεξιά σχήματα στον κοινωνικό και πολιτικό διάλογο στο ζήτημα των μεταναστών (αλλά και στο Κυπριακό ταυτόχρονα):

«Αντιλαμβάνεστε ότι δεν πρόκειται για λαθρομετανάστευση, αλλά για οργανωμένο σχέδιο… διότι αυτοί από πού έρχονται… είναι από τα κατεχόμενα…».3 Σχετικά διαβάζουμε στις θέσεις του Ε.ΛΑ.Μ. για τη μετανάστευση-λαθρομετανάστευση: «Είναι γεγονός πως ο μεγαλύτερος αριθμός των λαθρομεταναστών εισέρχεται στις ελεύθερες περιοχές από τα κατεχόμενα με τις ευλογίες του τουρκικού στρατού και του ψευδοκράτους».4

Παρόμοιες είναι και οι ακόλουθες δηλώσεις βουλευτών της ΕΔΕΚ και του ΔΗ.ΣΥ., αντίστοιχα, όπως αναδημοσιεύονται στην ιστοσελίδα Εμπροσθοφύλακας μέσα στο πλαίσιο άρθρου με τίτλο «Όχι στον ρατσισμό κατά των Ελληνοκυπρίων».5 Η πρώτη δήλωση από βουλευτή της ΕΔΕΚ αναφέρει: «… οι πολιτικοί πρόσφυγες και ιδιαίτερα διαμέσου των επιδομάτων τα οποία λαμβάνουν από το κράτος βρίσκονται σε ευνοϊκότερη θέση από τον Κύπριο πολίτη». Η δεύτερη δήλωση από βουλευτή του ΔΗ.ΣΥ. αναφέρει: «… Είναι άραγε λογικό η Κυβέρνηση να υποβάλλει σε φορολογίες τους εκ μητρογονίας πρόσφυγες στους οποίους δεν έδωσε ούτε ένα σεντ εδώ και 36 χρόνια, προκειμένου να συντηρούν τους πολιτικούς πρόσφυγες; Τελικά δικαίως διερωτώνται οι Πρόσφυγές μας εάν έχουμε Κυβέρνηση των πολιτικών προσφύγων και όχι Κυβέρνηση των Κυπρίων Προσφύγων». Οι δηλώσεις του υπουργού Εσωτερικών το καλοκαίρι του 2013 ήταν ακόμα πιο απλουστευτικές: «Κάθε αλλοδαπός που βρίσκεται στην Κύπρο παράνομα στερεί από έναν Κύπριο πολίτη ένα κομμάτι ψωμί».

Τα αποτελέσματα, λοιπόν, της παρουσίας συγκροτημένου ακροδεξιού λόγου δεν επηρεάζουν μόνο τον χώρο της Δεξιάς, αλλά μετακυλώνται και στο υπόλοιπο κομματικό σύστημα για να τύχουν μετά εκμετάλλευσης από όσους αντιπολιτεύονται εκείνη την κυβερνητική πολιτική που στοχεύει σε ένα λογικό βιοτικό επίπεδο για τους μετανάστες και τις μειονότητες. Αυτό μπορεί και να στερεί ψήφους από το Ε.ΛΑ.Μ., αλλά εκκολάπτει ξενοφοβικό, ρατσιστικό και αντιμεταναστευτικό κλίμα. Πάνω απ’ όλα, αυτό το κλίμα σπρώχνει προς τροποποιήσεις στη μεταναστευτική πολιτική των κομμάτων και των κυβερνήσεων που έχουν μερίδα συντηρητικών ψηφοφόρων, δηλαδή όλων των πολιτικών δρώντων στην Κύπρο. Μία από τις προτάσεις που η κυβέρνηση Αναστασιάδη πήρε στη Βουλή μετά την εκλογή της ήταν η μετατροπή της μορφής επιδομάτων από επιταγές σε κουπόνια για τους αιτούντες πολιτικό άσυλο και για όσους βρίσκονται στην Κύπρο με καθεστώς ανθρωπιστικής προστασίας. Αυτό το μέτρο πέρασε ομόφωνα στη Βουλή και με αρχικές διαφωνίες μόνο επί των τεχνικών ζητημάτων.

Ο δεύτερος κίνδυνος διαφαίνεται από το γεγονός ότι το Ε.ΛΑ.Μ. απολαμβάνει δημόσια αποδοχή, η οποία εκφράζεται με εγκωμιαστικά σχόλια από ισχυρούς θεσμούς όπως η Εκκλησία, και από γνωστούς συνδέσμους όπως ο Σύνδεσμος Αγωνιστών της Ε.Ο.Κ.Α. Πρόκειται για τη νομιμοποίηση τόσο των ζητημάτων που θέτει η Ακροδεξιά όσο και της ίδιας της ύπαρξής της ως νέου, φρέσκου και εναλλακτικού πολιτικού δρώντος. Τρίτον, το Ε.ΛΑ.Μ. έχει συστηματική πλέον κάλυψη από τα Μ.Μ.Ε. – η παρουσίαση του ευρωψηφοδελτίου του τον Μάρτιο καλύφθηκε σχεδόν από όλα τα έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα με τρόπο που δεν καλύπτονταν σχηματισμοί του ίδιου μεγέθους ή προσωπικότητες με τα ίδια ποσοστά. Αυτό μεταφράζεται σε διασφάλιση της εύκολης συμμετοχής στον δημόσιο διάλογο, που σημαίνει ότι το Ε.ΛΑ.Μ., αφού πλέον προβάλλεται συστηματικά από τον δημοσιογραφικό κόσμο, έχει τη δυνατότητα να διαθέσει κάποιους από τους πόρους που προηγουμένως χρησιμοποιούσε για σκοπούς αυτοπροβολής σε άλλου είδους δραστηριότητες, π.χ. διαπαιδαγωγικού χαρακτήρα.

Πέραν αυτών των τριών χαρακτηριστικών της παρουσίας του Ε.ΛΑ.Μ. στην Κύπρο, υπογραμμίζεται και η δημόσια και υψηλής έντασης ρητορεία των διανοουμένων που συνδέονται μαζί του, με συναφή σχήματα ή με στελέχη τους προσωπικά, πράγμα που νομιμοποιεί περαιτέρω και σε ψευδοεπιστημονικό πολλές φορές επίπεδο τις ιδέες και προτάσεις των ακροδεξιών σχημάτων και διευκολύνει τις εκλογικές τους ορέξεις. Όπως και στην Ελλάδα, ο εθνικισμός στην Κύπρο εκφράζει ένα ιδιότυπο συνονθύλευμα ατόμων που μπορεί να διαφωνούν στα επιμέρους αλλά έχουν ως κοινό παρονομαστή τη σκληροπυρηνική πολιτική έναντι της Τουρκίας, τον αντιομοσπονδιακό λόγο και καμία διάθεση για επαναπροσέγγιση.

Η επανεμφάνιση της Ακροδεξιάς

Ας αρχίσουμε όμως από την αρχή όσον αφορά τη διαδικασία ανασυγκρότησης του χώρου και τον σχεδιασμό της στρατηγικής του.

Για να αποφευχθούν ιστορικές στρεβλώσεις, πρέπει να επισημανθεί ότι η Ακροδεξιά στην Κύπρο δεν εμφανίζεται, αλλά επανεμφανίζεται την τελευταία δεκαετία.6 Η πρώτη της βασική περίοδος διαρκεί από το 1930 μέχρι το 1948, αρχικά με την Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση Κύπρου (Ε.Ρ.Ε.Κ.) και μεταγενέστερα με την οργάνωση «Χ». Η δεύτερη περίοδος διαρκεί 16 χρόνια περίπου, από τις δολοφονίες αριστερών και Τουρκοκυπρίων από μέλη της Ε.Ο.Κ.Α. στα τέλη της δεκαετίας του 1950 μέχρι και το τέλος της κυβέρνησης Σαμψών το 1974.7 Μετά από 20 χρόνια απουσίας, πυρήνες φιλοχιτλερικών διανοουμένων και άλλων εθνικιστών αρχίζουν να δημιουργούνται στην Κύπρο τη δεκαετία του 1990. Το 2004, την περίοδο της ιστορικής ευκαιρίας του δημοψηφίσματος για το σχέδιο Ανάν, η Χρυσή Αυγή στήνει παράρτημα στο νησί και παρατάσσεται στην πλατεία Ελευθερίας, σε μία από τις πρώτες δημόσιες οργανωμένες εμφανίσεις της. Μαζί με τη Χ.Α. Κύπρου εμφανίζονται σταδιακά και διάφορα άλλα σύνολα και ομάδες συσπειρωμένες γύρω από ιστοσελίδες με περιορισμένη αλλά ορατή δραστηριότητα, που ως επί το πλείστον περιλαμβάνει επεισόδια εναντίον μεταναστών και διαμοιρασμό φυλλαδίων με μαξιμαλιστικές θέσεις στο Κυπριακό.

Το Ε.ΛΑ.Μ. δημιουργείται ως επίσημα αυτόνομο κόμμα το 2008, αφού γίνεται αντιληπτό ότι σε μια χώρα όπου κανένα άλλο πολιτικό κόμμα δεν συνδέεται οργανικά με το αντίστοιχο ιδεολογικό του σχήμα στην Ελλάδα, η συνέχιση του κυπριακού ακροδεξιού χώρου ως παραρτήματος της Χρυσής Αυγής θα στερούσε νομιμοποίηση στους Κύπριους ακροδεξιούς. Ήδη το Ε.ΛΑ.Μ. μετρά τρεις (και σύντομα θα μετρά τέσσερις) εκλογικές αναμετρήσεις – τις ευρωεκλογές του 2009, τις βουλευτικές του 2011, τις προεδρικές του 2013 και τις επικείμενες ευρωεκλογές. Γύρω στο 2011 και με την ευκαιρία των βουλευτικών εκλογών εμφανίστηκε δημόσια ο αρχηγός και η ηγεσία (τώρα πλέον τα άρθρα του Ε.ΛΑ.Μ. δεν υπογράφονται απλώς ονομαστικά αλλά και με ιδιότητα (π.χ. τομεάρχης) και οι φωτογραφίες του αρχηγού τους σε συνεντεύξεις στα Μ.Μ.Ε. δεν αποκρύπτουν το πρόσωπό του). Σταδιακά το Ε.ΛΑ.Μ. ενσωματώνει, απορροφά ή εκτοπίζει άλλες παραφυάδες του χώρου επιτυγχάνοντας να εδραιωθεί ως ο βασικός κάτοχος του φραντσάιζ της Χρυσής Αυγής στην Κύπρο. Είναι ενδεικτικό ότι το Κίνημα Εθνικής Αντίστασης (Κ.Ε.Α.) καλύπτει πλέον συστηματικά τις δραστηριότητες και τις δηλώσεις του Ε.ΛΑ.Μ. στην ιστοσελίδα του και δεν έχει ανακοινώσει αυτόνομη κάθοδο στις επόμενες ευρωεκλογές αφού ο αρχηγός του κατεβαίνει με το ψηφοδέλτιο του Ε.ΛΑ.Μ.

Στις προεδρικές εκλογές του 2013, ο υποψήφιος του Ε.ΛΑ.Μ. αποσπά μόνο 0,88%. Αλλά αυτό το χαμηλό ποσοστό είναι εν μέρει αποτέλεσμα της στρατηγικής του ίδιου του κόμματος εκείνη την περίοδο. Για το Ε.ΛΑ.Μ., οι τελευταίες προεδρικές ήταν μια εκλογική αναμέτρηση χωρίς κινητοποίηση, τυπική και ενδεχομένως έγινε μόνο για σκοπούς συνέχισης της παρουσίας του στον εκλογικό στίβο μέχρι την πραγματική αναμέτρηση των επόμενων ευρωεκλογών. Η ήττα του υποψηφίου του κόμματος δεν ήταν όσο σοβαρή όσο θα ήταν η ήττα του αρχηγού του. Επίσης το 2013 ήταν ιστορική στιγμή για τη Δεξιά στην Κύπρο και το Ε.ΛΑ.Μ. μάλλον ήθελε να αποφύγει να στερήσει ή φοβόταν να χάσει ψήφους στην αντεπίθεση ενάντια στην Αριστερά που για πρώτη φορά δοκιμάστηκε στα ηνία της εκτελεστικής εξουσίας και είχε επικριθεί έντονα από τα Μ.Μ.Ε., τα υπόλοιπα κόμματα και την κοινή γνώμη. Αυτό υποδεικνύει η κάθοδος Κασιδιάρη στην Κύπρο το 2012, όταν πιθανό να ασκήθηκε πίεση στην ηγεσία του Ε.ΛΑ.Μ. για εκλογική κάθοδο.

Το ότι το Ε.ΛΑ.Μ. επέλεξε αποκλειστικά στελέχη της ηγεσίας του για το ψηφοδέλτιό του στις επικείμενες ευρωεκλογές ίσως να σηματοδοτεί ότι ακόμα δεν μπορεί να προσελκύσει προσωπικότητες του ευρύτερου χώρου της Ακροδεξιάς που να έχουν τον ρόλο του διαμορφωτή κοινής γνώμης και άρα να είναι σε θέση να δώσουν περισσότερη δυναμική στην προεκλογική του

εκστρατεία. Όμως μπορεί και να σημαίνει ότι το κόμμα επικεντρώνεται στην περιχαράκωση σε σχέση με την υπόλοιπη Δεξιά και στην εντατικοποίηση των προσπαθειών του για σχηματισμό ακροδεξιάς πολιτικής ταυτότητας, εντελώς διαφορετικής από αυτήν των δεξιών ρευμάτων του ΔΗ.ΣΥ. και του ΕΥΡΩ.ΚΟ., με πρόσωπα που δεν θα είναι «φθαρμένα» από την προβολή στα Μ.Μ.Ε. και τη συμμετοχή στους θεσμούς. Σήμερα, οι τελευταίες δημοσκοπήσεις δείχνουν τα ποσοστά του Ε.ΛΑ.Μ. κοντά στο 2%.

Οι ιδιομορφίες του κυπριακού εθνικισμού

Μέσα στην περίοδο 2008-13, το Ε.ΛΑ.Μ. έχει πλέον ωριμάσει και ιδεολογικά, υπό την έννοια ότι πλέον οι βασικές του θέσεις καλύπτουν 9 θεματικές – το Κυπριακό, την άμυνα, τη μετανάστευση-λαθρομετανάστευση, την οικονομία (όπου εγκρίθηκε και συγκεκριμένο ντοκουμέντο), την παιδεία, την κοινωνική πολιτική, την Ευρωπαϊκή Ένωση, την υγεία και το περιβάλλον. Αυτή η διαπίστωση όμως δεν πρέπει να μας αποπροσανατολίζει από το ότι πάνω απ’ όλα το Ε.ΛΑ.Μ. παραμένει ένα ακραίο εθνικιστικό κόμμα, που ενσωματώνει όλα τα μορφολογικά γνωρίσματα του μιλιταρισμού και του αυταρχισμού, υπερασπίζεται τον «νόμο και την τάξη» και την αντίσταση στη νεωτερικότητα. Ο εθνικισμός του Ε.ΛΑ.Μ. συνδυάζει στοιχεία πολιτικού εθνικισμού –δηλαδή στενά συνδεδεμένου με τη διεκδίκηση της εθνικής κυριαρχίας– και εθνοτικού εθνικισμού – που έχει φυλετική χροιά. Ταυτόχρονα, ο εθνικισμός του Ε.ΛΑ.Μ. (και της Χρυσής Αυγής) διαφέρει από τον πολιτισμικό εθνικισμό, διότι έχει ξεκάθαρα αποκλειστικό χαρακτήρα, αφού καθοριστικό ρόλο παίζει η καταγωγή. Δεν είναι τυχαίο ότι ποτέ σχεδόν δεν γίνονται αναφορές ή αφιερώματα από το Ε.ΛΑ.Μ. στην κυπριακή ή ελληνική λαογραφία και παράδοση.

Κεντρικό χαρακτηριστικό αυτού του ακραίου και διεπίπεδου εθνικισμού είναι η διαστρέβλωση των ιστορικών πραγματικοτήτων, μέσω της αναπαραγωγής μύθων και επινοήσεων. Οι όχι και τόσο κολακευτικές όψεις μερικών από τους λεγόμενους ήρωες του 1821 παρασιωπώνται, οι διακοινοτικές ταραχές του 1963-64 ονομάζονται «τουρκοανταρσία», η τρομοκρατική δράση τμημάτων της Ε.Ο.Κ.Α. απορρίπτεται, το τέλος της αποικιοκρατίας αποδίδεται στη νίκη της Ε.Ο.Κ.Α. εναντίον των Βρετανών επί του εδάφους και το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου αποκαλείται κίνημα. Επιπλέον, η ιστορική αφήγηση εμπεριέχει μια ενδοξολογία που κοσμεί με γραφικό αλλά και έντονο τρόπο τα αφιερώματα του Ε.ΛΑ.Μ. για τους κεντρικούς χαρακτήρες των αφηγημάτων του, όπως ο Γεώργιος Γρίβας.8

Ο εθνικισμός αυτός μπορεί να κριθεί μόνο στη βάση των ιδιομορφιών της κυπριακής ιστορίας και των συζητήσεων γύρω από αυτή. Με πολιτικούς όρους, στην Κύπρο ο εθνικισμός μπορεί να γίνει πλήρως κατανοητός μόνο στη βάση των διαφορετικών θέσεων που διατυπώνονται από τους πολιτικούς δρώντες για το κεφάλαιο του Κυπριακού. Υπάρχουν διάφορες διακυμάνσεις στον εθνικισμό. Υπάρχει το απλό αίσθημα εθνικού φρονήματος, σε συνδυασμό πολλές φορές με αντιομοσπονδιακό λόγο και μαξιμαλιστικές θέσεις στις διαπραγματεύσεις, χωρίς απαραιτήτως την ανοικτή απόρριψη της διζωνικής, δικοινοτικής ομοσπονδίας. Αλλά υπάρχει και το αίτημα για άμεση εφαρμογή του ενιαίου αμυντικού δόγματος, με υπόγειο ρεύμα υπέρ της ένωσης που χαρακτηρίζεται από έντονο φυλετισμό και από την αυτοπροβολή της εθνικής ανωτερότητας σε σχέση με τους Τούρκους. «Πιστεύουμε», είπε ο αρχηγός του κόμματος, «ότι υπάρχουν κάποιοι λαοί, οι οποίοι δημιουργούν πολιτισμούς, αναλλοίωτους στον χρόνο, όπως οι Έλληνες, οι Κινέζοι και οι Ινδιάνοι, ενώ κάποιοι άλλοι τους υποβαθμίζουν όπως οι Τούρκοι».9 Τόσο μισητός είναι ο εθνικός εχθρός για το Ε.ΛΑ.Μ., που το κόμμα μιλά με περηφάνια, σχεδόν με δεδηλωμένη επιθυμία για το ενδεχόμενο πολέμου με τους Τούρκους.

Πράγματι, το Ε.ΛΑ.Μ. έχει μια ιδιαιτερότητα σε σχέση με την πλειονότητα της Άκρας Δεξιάς, εν μέρει κοινή με τη Χρυσή Αυγή. Το λεγόμενο εθνικό ζήτημα παραμένει εντελώς ανοικτό στην Κύπρο υπό την έννοια της μεγάλης σημασίας του στον πολιτικό ανταγωνισμό λόγω της μη εύρεσης κοινά αποδεκτής λύσης από το 1963 και ιδιαίτερα μετά το 1974, αλλά και λόγω των πρόσφατων

ενδοκυπριακών αναταραχών μεταξύ της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Το ανοικτό εθνικό ζήτημα, σε συνδυασμό με το μικρό μέγεθος του νησιού, την ύπαρξη Ελληνοκύπριων προσφύγων και το θέμα των εποίκων, χρησιμοποιείται συνεχώς για να υποδείξει τους ιδιαίτερα αυξανόμενους κινδύνους για τη λεγόμενη «δημογραφική αλλοίωση», «εθνική εξάλειψη» και φυλετική μείξη. Μέσα από μια συγκριτική οπτική, η κατασκευή ενός φανταστικού, εθνικού εχθρού δεν είναι συχνό πλέον γνώρισμα της πλειοψηφίας της ευρωπαϊκής Άκρας Δεξιάς. Η «ισλαμοφοβία» που εκφράζεται από τα πλείστα ευρωπαϊκά κόμματα του ακροδεξιού χώρου στοχοποιεί τους μετανάστες στη βάση του θρησκεύματος, του πολιτισμού και του χρώματος, αλλά δεν τους προσδίδει εθνική ομοιογένεια. Δεν θεωρείται μόνο το έθνος υπό απειλή, αλλά και ο δυτικός πολιτισμός, η Ευρώπη και οι χριστιανικές αξίες.10 Παρ' όλα ταύτα, για το Ε.ΛΑ.Μ., όπως και για τα υπόλοιπα ακροδεξιά κόμματα, τα ζητήματα του έθνους, του εθνικισμού και της εθνικής ταυτότητας συνδέονται άμεσα με εκείνα των μεταναστών, των προσφύγων και των αιτούντων πολιτικό ασύλο11 (των τριών βασικών ομάδων που στοχοποιεί η ιδεολογία του Ε.ΛΑ.Μ. μαζί με τους Τούρκους και τους Τουρκοκύπριους). Η αντιμεταναστευτική στάση των ακροδεξιών μπορεί να θεωρηθεί ως η φυσική εξέλιξη του εθνικισμού τους.

Λαϊκισμός και παρασκηνιακή ιδεολογία του Ε.ΛΑ.Μ.

Ο εθνικισμός συμπληρώνεται συν τω χρόνω από μια τάση λαϊκισμού.12 Ενώ οι έννοιες Άκρα Δεξιά και λαϊκισμός είναι διακριτές, ο δεύτερος χαρακτηρίζει εν πολλοίς όλα τα ακροδεξιά κόμματα. Εδράζεται στον διαχωρισμό μεταξύ των λαϊκών μαζών και της διεφθαρμένης, συμφεροντολογικής ελίτ, η οποία στην Κύπρο περιλαμβάνει Αριστερά, Δεξιά και Κέντρο, που σύμφωνα με το Ε.ΛΑ.Μ. απομυζούν τον κυπριακό λαό, παρασιτώντας πάνω στη δυστυχία του. Όπως παρατηρεί ένας διακεκριμένος μελετητής της Άκρας Δεξιάς, ο λαός, ο απλός κόσμος με τους όρους της Ακροδεξιάς, δεν είναι ούτε πραγματικός ούτε πλήρως συμπεριληπτικός, αλλά ένα μυθικό και κατασκευασμένο υποσύνολο του συνολικού πληθυσμού.13 Παράλληλα, ούτε σε επίπεδο λαού αλλά ούτε και σε επίπεδο ελίτ γίνεται κανένας εσωτερικός διαχωρισμός σε ιδεολογικό, ταξικό ή άλλο επίπεδο. Στην περίπτωση του Ε.ΛΑ.Μ., αυτή η σχηματική και απόλυτη προσέγγιση εκφράζεται μέσα από μια ορολογία του τύπου «το κόμμα του μνημονίου» [για τα κόμματα που το ψήφισαν στη Βουλή] και από τη χρήση του όρου κίνημα παρόλο που το Ε.ΛΑ.Μ. γράφτηκε σαν κόμμα, «για να το παίρνουν», όπως δήλωσε τότε ο αρχηγός του, «στα σοβαρά».

Για τα ακροδεξιά κόμματα, ο λαϊκισμός λειτουργεί σαν μια μέθοδος μάρκετινγκ του εαυτού τους ως των γνήσιων αντιπροσώπων του απλού λαού και ξεδιπλώνεται ρητορικά μέσω μιας ιδεολογικής σαλάτας, πλαισιωμένης από σύνθετους όρους που εκπέμπουν σύγχυση αναφορικά με τη νοηματοδότηση της ιστορίας – «τουρκοπροσκυνημένοι», «αγγλο-αμερικανο-κομμουνιστές», «νεοδημοκρατικός μακαρθισμός» κ.λπ. Σε αντίθεση με τα προγράμματα του ιστορικού φασισμού, το Ε.ΛΑ.Μ. και τα πλείστα υπόλοιπα ακροδεξιά μορφώματα δεν προτείνουν μια μονοκομματική δικτατορία, αλλά την ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας σε εθνοκρατικό επίπεδο, καλύτερες υποδομές και μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων στα σώματα ασφαλείας και την αντικατάσταση των ξεπερασμένων παραδοσιακών κομμάτων με ένα αμιγώς εθνικό κίνημα.14

Η όποια συζήτηση για τον λαϊκισμό της Ακροδεξιάς όμως δεν πρέπει να επισκιάζει το ότι η Ακροδεξιά δεν προτείνει ένα συγκεκριμένο οικονομικό σύστημα. Το Ε.ΛΑ.Μ. προτείνει μια μεικτή οικονομία με δυνατό ρυθμιστικό ρόλο για το κράτος και πλούσιο κοινωνικό κράτος για τους λεγόμενους Έλληνες της Κύπρου, αλλά ο ψευδοσοσιαλισμός του, όπως και αυτός του ιστορικού φασισμού, έχει 3 βασικούς άξονες. Πρώτον, είναι ιστορικά καθορισμένος και συμφεροντολογικός. Λόγω των μικρομεσαίων προελεύσεων πολλών ακροδεξιών, δαιμονοποιείται ο καπιταλισμός. Δεύτερον, απορρέει από τον αντιϋλισμό ο οποίος θεωρείται ως ανασταλτικός παράγοντας στη διαδικασία της εθνικής αναγέννησης. Τρίτον, ο ψευδοσοσιαλισμός αυτός συνυπάρχει ή μάλλον ενσωματώνει και τον

αντικομμουνισμό – η κοινωνική τάξη αποσπά την προσοχή από την εθνική αναγέννηση και τη σημασία της φυλής.15

Ταυτόχρονα και επειδή η αντιμετώπιση του φαινομένου πρέπει να λάβει υπόψη τις συζητήσεις για το αν το Ε.ΛΑ.Μ. είναι νεοφασιστικό ή νεοναζιστικό κόμμα, χρήζει αναφοράς και η παρασκηνιακή ιδεολογία του κόμματος, αυτή που δεν προβάλλεται επίσημα και με δημόσιο σθένος από την ηγεσία. Όπως γράφει ένας ερευνητής σε μια ιδιαίτερα αξιόλογη μελέτη για τη Χρυσή Αυγή, «Για να καταλάβει κάποιος την ιδεολογία της Χρυσής Αυγής, είναι σημαντικό να λάβει υπόψη τόσο τα επίσημα κομματικά της ντοκουμέντα όσο και τη δημόσια ρητορική, τα γραφόμενα και τη δραστηριότητα των ηγετών της. Οι προσεγγίσεις που εστιάζουν μόνο στα πρώτα είναι πιθανόν να μην παρατηρήσουν πολλά από εκείνα που έδωσαν στη Χρυσή Αυγή το στίγμα μιας νεοναζιστικής οργάνωσης».16 Κάτι παρόμοιο ισχύει και στην περίπτωση του Ε.ΛΑ.Μ., αν και σε μικρότερο ίσως βαθμό μέχρι σήμερα. Ενώ στην πλειονότητα των κομματικών ντοκουμέντων δεν αναφέρεται η «ένωση» ως πολιτικό αίτημα, σε συνέντευξή του στο Αλ Τζαζίρα ο αρχηγός του Ε.ΛΑ.Μ, είπε: «Το να πούμε τώρα ότι θέλουμε ένωση με την Ελλάδα φαντάζει ουτοπία, αλλά αν στο μέλλον η Χρυσή Αυγή γίνει κυβέρνηση στην Ελλάδα και το Ε.ΛΑ.Μ. στην Κύπρο, τότε θα μπορούσε να επιτύχουμε την ένωση και έτσι το ελληνικό έθνος θα επιζήσει».17

Ενώ δημόσια η ιδεολογία του κόμματος παρουσιάζεται πιο εξευγενισμένη, πολιτικά ορθή και αποκλειστικά εθνικιστική, χωρίς να επιτίθεται άμεσα στα θεμέλια του κοινωνικοπολιτικού συστήματος και της εκλογικής δημοκρατίας, σε επίπεδο κουλτούρας, εκδηλώσεων, εκπαιδευτικού υλικού, συμβόλων και συμπεριφοράς ο νεοναζιστικός χρωματισμός είναι εμφανής και ο εθνικισμός φτάνει τα όρια του επεκτατισμού. Με τον ίδιο τρόπο που η Χρυσή Αυγή τιμά και εξυμνεί τον Παττακό και τον Μεταξά, το Ε.ΛΑ.Μ. και η υπόλοιπη κυπριακή Ακροδεξιά τιμούν και εξυμνούν τον Γρίβα. Με τον ίδιο τρόπο που η Χρυσή Αυγή φωνάζει ως σύνθημα «Βόρειος Ήπειρος Γη Ελληνική, θα ξαναγυρίσουμε και θα τρέμει η γη», κάνοντας αναφορά στον Γκαίμπελς, το Ε.ΛΑ.Μ. φωνάζει «Αίμα-Φυλή – Αίμα και Τιμή – Θα ξαναγυρίσουμε και θα τρέμει η Γη». Όπως και στις περιπτώσεις πολλών άλλων κομμάτων, των οποίων η ηγεσία έχει σχετικά εξομαλυνθεί, όπως το Εθνικό Μέτωπο στη Γαλλία ή το Κόμμα της Ελευθερίας στην Αυστρία, το Ε.ΛΑ.Μ. έχει συνδέσμους με τη φασιστική μυθολογία. Πρόκειται για την παρασκηνιακή του ιδεολογία,18 την οποία δημοσίως απαρνείται η ηγεσία του, τόσο σε σχέση με τον εαυτό του όσο και σε σχέση με τη Χρυσή Αυγή.

Όλα αυτά έχουν αιτίες, και καλό θα ήταν να μην απομονώνεται μία ή κάποιες από αυτές ως οι σημαντικότερες χωρίς πρώτα να λαμβάνονται υπόψη όλες. Ο διαχωρισμός μεταξύ κοινωνικού ρεύματος και πολιτικού σχήματος είναι απαραίτητος για την εξήγηση της ανόδου της Ακροδεξιάς. Τα ακροδεξιά κόμματα και κινήματα είναι πολιτικά σχήματα που εκφράζουν κοινωνικά ρεύματα και διαιρετικές τομές, οι οποίες όμως υποβόσκουν από προηγουμένως. Αυτό συνεπάγεται ότι η εκλογική άνοδος ενός πολιτικού σχήματος σήμερα μπορεί να εντοπιστεί μερικά ή αρκετά χρόνια πριν, στο επίπεδο κοινωνίας. Κάποιοι από τους ψηφοφόρους της Άκρας Δεξιάς δεν δημιουργούν συνειδήσεις μέσα στη μικρή περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας η Άκρα Δεξιά αυξάνει τους ψήφους της. Αντίθετα, οι φασιστικές τους ιδέες και προδιαθέσεις είναι ήδη διαμορφωμένες παρόλο που δεν μεταφράζονται σε ψήφο γι’ αυτά τα κόμματα, μεταξύ άλλων διότι αυτά τα κόμματα δεν υπάρχουν ακόμα. Ως συνήθως, τέτοιοι ψηφοφόροι αρχικά και για καιρό στεγάζονται σε δεξιά ή άλλα κόμματα, τα οποία τους ικανοποιούν και κατ’ επέκταση τους κρατούν στους κόλπους τους, μέσω της υποβάθμισης της οποιασδήποτε αντιφασιστικής ρητορείας και δραστηριότητας. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το ότι στην Κύπρο το Ε.ΛΑ.Μ. φαίνεται να άντλησε αρκετές ψήφους στις βουλευτικές του 2011 από το ΕΥΡΩ.ΚΟ. και ότι μια προσεκτική ανάγνωση των πιο πρόσφατων δημοσκοπήσεων στηρίζει την υπόθεση ότι η αύξηση που αναμένεται στα ποσοστά του προέρχεται από τον κατακερματισμό του ΕΥΡΩ.ΚΟ. Αντίστοιχα, δεν είναι τυχαίο το ότι πολλές από τις καινούριες ψήφους της Χρυσής Αυγής προέρχονται από το ΛΑ.Ο.Σ. και τη Νέα Δημοκρατία. Ένα άλλο κομμάτι της ψήφου των ακροδεξιών κομμάτων αποτελεί περιπλανώμενη ψήφο διαμαρτυρίας, που δεν είναι αυστηρά

προσανατολισμένη με ιδεολογικά κριτήρια, αλλά κοινωνικά ανασφαλής, απογοητευμένη και επιρρεπής σε παρενοχλητική συμπεριφορά.

Μεταβολή της διαθεσιμότητας

Οι πολιτικοί θεσμοί, η πολιτική κουλτούρα και το κομματικό σύστημα αποτελούν τη δομή πολιτικών ευκαιριών ή τους «όρους πλαισίωσης» του ακροδεξιού φαινομένου, δημιουργώντας λιγότερη ή περισσότερη «διαθεσιμότητα» γι' αυτό.19 Το πλαίσιο επιτρέπει δύο διαδικασίες: πρώτον, τη σχηματοποίηση κοινωνικών ρευμάτων με ρατσιστικές διαθέσεις, ξενοφοβική νοοτροπία, εθνικιστικό προσανατολισμό και ταυτόχρονα αντισυστημική διάθεση σε πολιτικά σχήματα με ανθρώπινο δυναμικό αρκετό για να αναπαράγεται η Ακροδεξιά στον πολιτικό στίβο. Δεύτερον, τη μετουσίωση διαφόρων τάσεων της κοινής γνώμης σε πραγματική εκλογική στήριξη για την Άκρα Δεξιά.

Στην Κύπρο, η διαθεσιμότητα δεν είναι ακόμα σε ιδιαίτερα προχωρημένο στάδιο. Σε αντίθεση με την Ελλάδα, η κρίση επηρεάζει την Κύπρο από το πρώτο μισό περίπου του 2012, δηλαδή εδώ και λιγότερο από δύο χρόνια. Επιπλέον, η κρίση της πολιτικής δεν προηγήθηκε κατά πολύ της χρηματοοικονομικής κρίσης και τα επίπεδα της εμπιστοσύνης στους θεσμούς –όπως αυτή καταγράφεται σε συστηματική βάση, π.χ. μέσω των Ευρωβαρομέτρων– άρχισαν να μειώνονται δραστικά μόλις πριν από 6 περίπου χρόνια. Όμως είναι σε χαμηλά επίπεδα, όπως και η κομματική ταύτιση με τα τέσσερα βασικά κόμματα, η οποία από το 2006 έχει μειωθεί από το 70% περίπου στο 40%. Λόγω των περιορισμών της οικονομικής πολιτικής της λιτότητας, η αδυναμία πλέον των κομμάτων να μοιράζουν πελατειακά οφέλη στους υποστηρικτές τους επιδεινώνει αυτή την κατάσταση και αυξάνει την περιπλανώμενη ψήφο διαμαρτυρίας. Ένα μεγάλο τμήμα των συνδέσμων μεταξύ πολιτικής και κοινωνίας που εδραζόταν στην πελατοκρατία και την αποικιοποίηση του κράτους από τα κόμματα, τώρα πλέον δεν υπάρχει, πράγμα που αφαιρεί από τους ψηφοφόρους έναν λόγο υποστήριξης των βασικών κομμάτων. Οι αυταρχικές ατομικές στάσεις μικρομεσαίων αλλά και μεγαλομεσαίων επιχειρηματιών έχουν επίσης πολλαπλασιαστεί εν καιρώ κρίσης. Πέραν τούτων, η ανεργία πολλές φορές οδηγεί στον φόβο, στην ανασφάλεια και δη στην επιθυμία για εκδίκηση, ειδικά στις περιπτώσεις πολιτών με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και άρα περιορισμένες προοπτικές προσωπικής ανάκαμψης.

Η πλαισιακή διαθεσιμότητα ενδυναμώνεται επίσης, είτε συνειδητά είτε ασυνείδητα, πάντα για λόγους αύξησης της ακροαματικότητας, από τα ιδιωτικά Μ.Μ.Ε.20 Στην Κύπρο, ο αρχηγός του Ε.ΛΑ.Μ. προσκλήθηκε σε τηλεοπτικό σταθμό για προσωπική συνέντευξη μια μέρα μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσα από τη Χρυσή Αυγή και το μένος που ξέσπασε εναντίον των Ελλήνων ακροδεξιών. Μεγάλη σε κυκλοφορία εφημερίδα αναπαρήγαγε σχεδόν αυτούσια την παρέμβαση του Ε.ΛΑ.Μ. σε σχόλιο στη Χαραυγή, έναν μήνα μετά την έκρηξη στο Μαρί. Δημοσιογράφος ιδιωτικού καναλιού είπε σχετικά και παρόντος του αρχηγού του κόμματος: «Ο λόγος που έφυγα το 2000 από κει που έμενα, στον Άγιο Παντελεήμονα, και ήρθα Κύπρο, είναι γιατί δεν μπορούσα να κυκλοφορήσω στη γειτονιά μου». Και συνεχίζει ένα λεπτό αργότερα: «Πριν τις τελευταίες εκλογές, πήγα στην περιοχή… Άλλο πράγμα! Καθάρισε… τι έγινε, ρε παιδιά; Η Χρυσή Αυγή, μου λένε… εφάρμοσε τους νόμους».21 Παρόλο που στην Κύπρο, αντίθετα με ορισμένες άλλες χώρες, υπάρχουν Μ.Μ.Ε. με επιρροή που αρθρώνουν συστηματικό αντιακροδεξιό λόγο (ως επί το πλείστον τα Μ.Μ.Ε. που σχετίζονται με την Αριστερά), το Ε.ΛΑ.Μ. συνεχίζει να απολαμβάνει ουσιαστική κάλυψη, υπό τη μορφή θετικής διαφήμισης.

Ταυτόχρονα η σχέση μεταξύ κοινωνικού ρεύματος και πολιτικού σχήματος είναι αμφίδρομη. Παρόλο που τα κοινωνικά ρεύματα που εκφράζουν την Ακροδεξιά οδηγούν στη δημιουργία πολιτικών σχημάτων που τα αντιπροσωπεύουν, τα δεύτερα καλλιεργούν περαιτέρω τα πρώτα, συνεισφέροντας στην εμπέδωση ακροδεξιών ιδεών, νοοτροπιών και πράξεων σαν κάτι το ηθικά αποδεκτό και το πολιτικά απαραίτητο. Εάν ένα κόμμα δημιουργήσει κοινωνικά δίκτυα με σκοπό τη διαπαιδαγώγηση, τη διασκέδαση ή απλώς τη συναναστροφή, τότε αυτή η ταυτότητα μπορεί να εδραιωθεί στον χρόνο.

Εάν ένα κόμμα έχει δυνατό γραφείου τύπου, διασφαλίζει τη συνεχή ροή πληροφοριών για το ίδιο. Σε όσο περισσότερα κοινωνικά σύνολα με μη ιδεολογική συλλογική ταυτότητα καταφέρει να αποκτήσει απήχηση μέσω σχετικά συγκεκριμένων θέσεων, τόσο πιο εύκολα θα αποκτήσει πολυσυλλεκτικότητα και άρα περισσότερη νομιμοποίηση.

Η νεολαία, πυρήνας κινητοποίησης

Το Ε.ΛΑ.Μ. έχει φτάσει σήμερα στο στάδιο εκείνο όπου μπορεί να μην έχει τοπικά παρακλάδια στο μεγαλύτερο μέρος της χώρας, σε αντίθεση με τα τέσσερα βασικά κόμματα, αλλά διαθέτει περιφερειακά γραφεία, σχετικά λεπτομερή δομή και δυνατότητα προεκλογικής δράσης τόσο σε αστικές περιοχές όσο και στην ύπαιθρο. Έχει δυνατό γραφείο τύπου με συχνές ανακοινώσεις τύπου, ιστοσελίδα που δεν έχει τίποτε να ζηλέψει από αυτές των πιο μεγάλων κομμάτων και προβολή μέσω της Χρυσής Αυγής και κάποιων ιστοσελίδων με εθνικιστικό προσανατολισμό. Είναι καλά οργανωμένο στην Ελλάδα, μπορώντας μέσω της σχέσης του με τη Χρυσή Αυγή να επηρεάσει του φασίζοντες Κύπριους φοιτητές αλλά και την αναδυόμενη ψήφο διαμαρτυρίας από την Κύπρο πριν ακόμα αποκτήσει ή αλλάξει ιδεολογική συνείδηση. Έχει εισχωρήσει σε κερκίδες ομάδων, με συστηματική πλέον παρουσία σε ποδοσφαιρικούς αγώνες. Παρουσιάζεται οργανωμένα μέσα στα λύκεια, κατεβαίνει στις μαθητικές εκλογές και έχει πέρα από 7.000 φίλους στο facebook (παρόλο που κάποια προφίλ από αυτά λογικά θα είναι ψεύτικα). Ενώ ακόμα απέχουμε μεθοδολογικά από τη διάγνωση της δημογραφικής σύνθεσης των ψηφοφόρων του κόμματος, αξίζει να αναφερθεί ότι το κόμμα επιδιώκει την πολυσυλλεκτικότητα τουλάχιστον σε ταξική βάση – το ψηφοδέλτιο του Ε.ΛΑ.Μ. στις ευρωεκλογές του 2011 συμπεριλάμβανε τόσο επιχειρηματίες όσο και επιστήμονες, εργάτες και αυτοεργοδοτούμενους. Οι πρώτοι ενδεχομένως να εξηγούν τη δυνατότητα του Ε.ΛΑ.Μ. να χρηματοδοτεί τον εαυτό του αποτελεσματικά.

Ο βασικός πυρήνας της κινητοποίησης του Ε.ΛΑ.Μ. όμως είναι η νεολαία. Από το 2010 υπάρχουν σε βίντεο διαδηλώσεις πέραν των 100 μαθητών σε αυτόνομες πορείες. Παρόλο που το ίδιο το κόμμα αρνείται την παραστρατιωτική δομή, υπάρχουν τα λεγόμενα τάγματα ελευθερίας, που στο παρελθόν έχουν κατηγορηθεί για παρενόχληση και βία εναντίον αριστερών, μεταναστών και αντιφασιστών. Πέραν αυτών, το Ε.ΛΑ.Μ. έχει πλέον δημιουργήσει και οργανώσεις γυναικών, περιβάλλοντος, αλληλεγγύης, νεολαίας, φοιτητών και μαθητών. Αυτές υπάρχουν ως βοηθητικοί οργανισμοί με κεντρική καθοδήγηση από την ηγεσία του κόμματος, τόσο σε σχέση με εκδηλώσεις που διεξάγονται υπό την αιγίδα τους ή στις οποίες συμμετέχουν σε επίπεδο δρόμου, όσο και σε σχέση με τα διαδικτυακά μέσα που χρησιμοποιούν για σκοπούς κινητοποίησης και προπαγάνδας.

Ποια αντιμετώπιση;

Δεδομένου ότι τα αίτια της ανόδου της Ακροδεξιάς στην Ευρώπη και στην Κύπρο είναι πολλά, οι στρατηγικές για την αντιμετώπιση του φαινομένου φυσιολογικά συγχέουν, μεταξύ άλλων διότι τα δομικά τουλάχιστον αίτια δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν από μεμονωμένες κυβερνήσεις. Συνοπτικά, σε σχέση με την αντιμετώπιση του φαινομένου υπάρχουν δύο κυρίαρχα επιχειρήματα, τόσο στην κοινή γνώμη όσο και σε επίπεδο κοινωνικοπολιτικών ζυμώσεων: η «συγκρουσιακή-προληπτική» και η «ουδέτερη». Αποτελούν διαφορετικές απαντήσεις σε ερωτήματα όπως: «Μήπως η αντίδραση της κοινωνίας των πολιτών και των παραδοσιακών κομμάτων τελικά οδηγεί στην ενίσχυση των μηνυμάτων της Ακροδεξιάς;», «Είναι πιο ωφέλιμο να αγνοηθεί το Ε.ΛΑ.Μ. ή να υπάρξει μαζική παρουσία και ενίοτε αντιπαράθεση;». Οι διαφορετικές απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα σε διάφορες χώρες καθορίζουν και το περιεχόμενο της κυβερνητικής πολιτικής για τα ζητήματα μετανάστευσης και τη δυναμική σε επίπεδο κοινωνικών κινημάτων και οργανώσεων. Υπάρχει μια λεπτή γραμμή μεταξύ της πρόληψης και της αντιμετώπισης του εξτρεμισμού,22 που η κυβερνητική πολιτική σε διάφορες χώρες πολλές φορές διστάζει να περάσει, συχνά επικαλούμενη την καθόλου εύκολη φιλελεύθερη θεώρηση περί ατομικής ελευθερίας, με αποτέλεσμα η αντιμετώπιση να γίνεται όλο και πιο άμεσα αναγκαία από την πρόληψη.

Πηγή: Chronos

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Το κείμενο βασίζεται πάνω σε ομιλία του γράφοντος σε ημερίδα της ΚΙΣΑ με θέμα «Το φαινόμενο της Ακροδεξιάς στην Κύπρο, την Ελλάδα και την Ευρώπη: Προβληματισμοί, θέσεις και εισηγήσεις», στην αίθουσα Ειρήνης του Δήμου Λευκωσίας, στις 24 Μαρτίου 2014.

2. Π.χ. βλ. Τακτικό Ευρωβαρόμετρο 80 – Εθνική Ανάλυση: Κύπρος (Περιοχές Ελεγχόμενες από την Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας), σ. 4.

3. https://www.youtube.com/watch?v=1d6YaSL7iuo

4. Ε.ΛΑ.Μ. «Οι θέσεις μας» (2009),http://www.elamcy.com/latest-articles/item/615-oi-theseis-mas.html.

5. Σ.Ι., «ΟΧΙ στο ρατσισμό κατά των Ελληνοκυπρίων: Κυπραίοι ξυπνάτε!» (2010), http://www.efylakas.com/archives/7755.

6. Y. Katsourides, «Determinants of extreme right reappearance in Cyprus: The National Popular Front (ELAM), Golden Dawn's Sister Party», South European Society and Politics (2013), σ. 567-589.

7. Ό.π.

8. Ε.ΛΑ.Μ., «Ομιλία για τον στρατηγό Γεώργιο Γρίβα Διγενή στα γραφεία της Κεντρικής Διοίκησης» (2014), http://www.elamcy.com/latest-articles/item/4578-omilia-gia-ton-stratigo-georgio-griva-digeni-sta-grafeia-tis-kentrikis-dioikisis.html.

9. Βλ. TVXS, «Ε.ΛΑ.Μ.: Η Χρυσή Αυγή της Κύπρου» (2013), http://tvxs.gr/news/ellada/elam-i-xrysi-aygi-tis-kyproy.

10. J.P. Zuquette, «The European extreme-right and Islam: New directions?», Journal of Political Ideologies, τόμ. 13, τχ. 3 (2008), σ. 321-344.

11. Β. Γεωργιάδου (επιμ.), «Εισαγωγή στην ελληνική έκδοση», στο P. Hainsworth, Η Ακροδεξιά. Ιδεολογία-πολιτική-κόμματα, Παπαζήσης, 2004, σ.1-22.

12. C. Mudde, «The populist zeitgeist»,Government and Opposition, τόμ. 39, τχ. 4 (2004), σ. 542-563.

13. Ό.π., σ. 546.

14. Βλ. P. Hainsworth, The Extreme Right in Western Europe. Routledge, 2008.

15. Βλ. σχετικά A. Heywood, Πολιτικές ιδεολογίες, Ποιότητα, 2007, σ. 397-399· R.O. Paxton, Η ανατομία του φασισμού, Κέδρος, 2006.

16. A. Ellinas, «The rise of Golden Dawn: The new face of the far right in Greece», South European Society and Politics, τόμ. 18, τχ. 4 (2013), σ. 549.

17. Βλ. TVXS, «Ε.ΛΑ.Μ.: Η Χρυσή Αυγή της Κύπρου» (2013), http://tvxs.gr/news/ellada/elam-i-xrysi-aygi-tis kyproy.

18. Βλ. σχετικά C. Mudde, The Ideology of the Extreme Right, Manchester University Press, Μάντσεστερ 2001.

19. Βλ. σχετικά, Β. Γεωργιάδου, «Πέρα από τη "χρυσαυγολογία"... Οι αιτίες της ανόδου της Χρυσής Αυγής», Μεταρρύθμιση (2012),http://www.metarithmisi.gr/el/readAuthors.asp?authorID=11&page=1&textID=122.

26. Βλ. επίσης K. Arzheimer, «Contextual factors and the extreme right vote in Western Europe, 1980-2002»,American Journal of Political Science, τόμ. 53, τχ. 2 (2009), σ. 259-275· C. Mudde, Populist Radical Parties in Europe, Cambridge University Press, Καίμπριτζ 2007· P. Merkl και L. Weinberg, Right-Wing Extremism in the Twenty-First Century, Frank Cass Publishers, Λονδίνο 2003· K. Arzheimer και E. Carter, «Political opportunity structures and right-wing extremist party success», European Journal of Political Research, τχ. 45 (2006), σ. 419-443.

20. Βλ. σχετικά, Α. Έλληνας, Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και η Άκρα Δεξιά στη Δυτική Ευρώπη: Παίζοντας το χαρτί του εθνικισμού, Επίκεντρο, 2010.

21. Αγκάρρα, «Προκαταρκτικές σημειώσεις για τον Κυπριακό φασισμό» (2013)

22. Βλ. Β. Γεωργιάδου, «Πρόληψη και αντιμετώπιση του εξτρεμισμού», Μεταρρύθμιση (2013),http://www.metarithmisi.gr/el/readAuthors.asp?authorID=11&page=1&textID=24424.

Χρειάζεται Τούρκικη Μετάφραση, Χρειάζεται Αγγλική Μετάφραση, Αγκάρρα (Ομάδα), Ηλεκτρονικά Άρθρα, Δεκαετία 2010-2019, 2014, Απροσδιόριστη Τοποθεσία, Εθνικισμός/Ακροδεξιά, Φασισμός

From:
https://www.movementsarchive.org/ - **Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο**
Cyprus Movements Archive
Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:
https://www.movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:agkarra:farright

Last update: **2025/07/15 13:46**